בס"ד

בשיטת ר"ת בסוגיית מוצש"ר ובדין תרי ותרי

א. תוספות | סנהדרין דף ח.

ומפר"ת דכולה שמעתי' איירי לענין ק' סלעים שהאב תובע לבעל וחוששים ללעז היינו לעז הדיינים כגון שהביא הבעל עדים שזינתה והוכחשו דמיחייב הבעל השתא ק' סלעים דרבנן סברי בעי כ"ג דאי בג' חיישינן שמא אח"כ יבואו עדים שזינתה ויצטרך להוסיף עד כ"ג ואתי להוציא לעז על הראשונים לומר שלפי שלא ידעו לדון הוסיפו עליהן ודוקא הוכחשו אבל הוזמו תו לא חיישינן לסהדי אחריני דמוכחא מילתא דאסהדי שקרי מהדר הבעל אבל בהוכחשו או לא כוונו עדותן אכתי אפשר להיות דקושטא הוה קאמרי ואיכא למיחש טפי דילמא אתו אחריני ור' מאיר לא חייש ללעז הדיינין.

ב. תוספות | סנהדרין דף ח:

והביא האב עדים והזימום - קודם גמר הדין דהשתא ליכא מיתה בזוממין בא לגבות ממון בג' דליכא למיחש ללעז שמא יבואו עדים אחרים ויצטרכו להוסיף דכיון דהוזמו ודאי סהדי שקרי נינהו ובמקום דאיכא נפשות כלומר שיכול לבא לידי נפשות שלא הוזמו אלא הוכחשו בעי כ"ג ותבעו נפשות ה"פ תבעו ממון שיכול לבא לידי נפשות וניחא לפירוש רבינו תם הא דאיצטריך לאביי למימר דכ"ע חוששין ללעז דכולה סוגיא איירי כשהוכחשו עדי הבעל או לא כוונו עדותן ומשום דחוששין ללעז הוי בכ"ג לרבנן דאיכא חששא דלעז דשייכא מיתה בהתראה סתם דשמא יצטרכו להוסיף.

ג. חידושי הר"ן | סנהדרין דף ח.

ור"ת ז"ל מפרש מוציא ש"ר דפליגי ר"מ וחכמים על חיוב ק' כסף ולא מיירי כשהוזמו עדי הבעל דבכה"ג ליכא למיחש שיביא הבעל עדים אחרים וכדפירש רש"י ז"ל. אלא דמיירי כשהביא הבעל עדים בב"ד שזינתה והוכחשו דבכי האי גוונא ליכא דיני נפשות לא לאשה ולא לעדים. אלא שיש לחוש שמא יביא הבעל עדים אחרים שיכונו עדותם ותהרג האשה וזו ההכחשה היא בין שני העדים עצמן. כגון שלא כיוונו העדים עדותן בחקירות וכיון שנתבטלו עדותן חייב הבעל לשלם מאה כסף שנראה כמשקר לפיכך ר"מ סבר בג' דליכא אלא דיני ממונות ורבנן סברי בכ"ג שמא הבעל יביא עדים אחרים שיכונו עדותם ואין לפרש לשיטתו ז"ל כשהוכחשו אלו העדים שאמרו זינתה מחמת עדים אחרים כשהעידו שביום פ' היתה האשה עמהם דבכה"ג ליכא חיוב ק' כסף דשתי כתות עדים המכחישים זא"ז הוו להו תרי ותרי ועדיין יאמר הבעל שעדיו הם האמתיים ואין לחייבו מאה כסף אלא ע"כ מיירי כשהוכחשו מ' עצמן /מעצמן/. ושלא ידעו לכוון עדותם.

ד. תוספות הרא"ש | סנהדרין דף ח.

ומפרש ר"ת חוששין ללעז היינו לעז הדיינין כגון שהביא הבעל עדים והוכחשו, כגון שלא כוונו עדותם דמחייב השתא הבעל מאה סלע מאחר שהוציא עליה שם רע בעדים אף על פי שלא הוזמו כ"ש דהאלים וחזק הקול יותר וראוי הבעל לעוונשו, רבנן סברי בכ"ג דאי בג' חיישינן שמא אחר כך יבואו עדים שזינתה ויצטרכו להוסיף עד כ"ג ואתי להוציא לעז על הראשונים לומר שלא היו בקיאין בדין והוצרכו להוסיף, ודוקא הוכחשו דאיכא למימר קושטא קאמרי אלא דלא כוונו עדותם חיישינן לסהדי אחריני, אבל הוזמו מוכחא מילתא דאסהדי שקרי קא מהדר ולא חיישינן תו לסהדי אחריני.

ה. נימוקי יוסף | סנהדרין דף ב:

על כן פירש ר"ת ז"ל דכולה שמעתין מיירי לענין מאה סלע שהאב תובע מן הבעל ולעולם מיירי כשהבעל בא תחלה והביא עדים שזנתה והוכחשו בחקירות כולם שלא כוונו באי זה יום או באי זו שעה ועכשיו בא האב לתבוע ק' סלע מן הבעל שהוציא שם רע על בתו דר"מ סבר דדין זה דנין אותו בשלשה דאין חוששין ללעז ורבנן סברי צריך כ"ג משום דחיישינן ללעז כלומר חיישינן לחשד פסול דב"ד דשמא אחר שיחייבו הג' לבעל לתת ק' כסף יביא הבעל עדים אחרים שהיו שם בשעת המעשה וידעו לכוין השעה ונמצא שנהיה צריכין לכ"ג לדון דיני האשה והיא מתחייבת מיתה על פיהם ונמצאת אתה מוציא לעז על ב"ד הראשון שחייבו לבעל שהרואה יהא סבור שבטעות דנו שלא ידעו שחזר הבעל והביא עדים אחרים ודוקא הוכחשו דאפשר לומר דקושטא קאמרי אלא שלא כוונו עדותם הוא דאמרי רבנן דחיישינן ללעז אבל הוזמו ע"פ עדים שאמרו להם שאותו יום היה אותו פלוני או אותה פלונית עמהם בהא כ"ע מודו דלא חיישינן ללעז דודאי אסהדי שקרי סמך.

ו. ספר הישר לר"ת | (חלק החידושים) סימן תרנח

פ"ק. אמ' עולא בחוששין ללעז קמיפלגי. על פי' הקונטרס תשובות רבות. חדא דכל מוציא שם רע שבכתובות ושבכל מקום היינו שמתחייב ד' סלעים. אבל טוען פתח פתוח מצאתי לא מיקרי מוציא שם רע. ועוד רישא דמתני' שהאב תובעו. ועוד אי מתני' בכתובה מיירי הא למה לי. הא פרכי' בריש פרקין אמאי תנא נזק ומשני דאיידי קנסות תני לה וא"כ כולה מתני' קנסות. ועוד מאי תבעו ממון דקתני בברייתא תבעה מיבעי ליה. ועוד פי' תבעה לא אתי שפיר דאדרבה היא תובעתו. ומאי האי דקאמ' דונו (מהא) [מיהא] דיני ממונות. והלא הוא מוחזק ועומד ומה לו לחזר אחר הדיינים. וכי דרך הנתבע לצעוק. ועוד אין זה לשון לעז דלישנא דלעז כעין פסול משמע כדאמרי' אתה מוציא שם לעז על הגיטין הראשוני' לעז על הגיטין שהן ממזרין. אלא ה"ג בחוששין ללעז קא מיפלגי. מוציא שם רע האב תובעו ק' כסף על שהביא עדים שזינתה ונמצא שאינו שם רע כדאמרי' בפ' נערה שנתפתתה ועל ידי שלא כיוונו עדים עדותן ואמ' א' מהן איני יודע יש לחוש כי עדיין יחזר הבעל אחרי עדים אחרים שידעו לכוין העדות יפה שיש לומ' כמו שאילו ראו אחרים נמי ראו אותה. תביעת אב ד' סלעים בכ"ג דחייש' אם עבדת להוא בי דינא בתלתא מהדר בעל אסהדי אחריני שזינתה וצריך להוסיף עשרים דיינ' ויאמרו העולם מה שמחזר עוד אחר דיינ' היינו לפי שאותן ג' היו משחקי בקוביא או פסולין וזהו לעז שאנו מוציאים לעז על דיינ' ראשונים ונכנסין ויוצאין שלדיני נפשות נאספין שכבר יצא הקול שנמצא שאינו שם רע. ואמר עולא לרבנן חיישי' ללעז של ראשונים.

ז. בית הבחירה (מאירי) | סנהדרין דף ח:

ומה שיש לנו לערער על פירוש זה והיא הסבה שהצריכתנו לכתבו הוא שכל שהוכחשו עידי הבעל ולא נתכוין עדותם אין זה הוצאת שם רע להתחייב במאה כסף ולא עוד אלא שלא נתברר עדין שאינו שם רע אלא שבזו פירשו קצת חכמים לדעתם כגון שבעל ודם בסדינו וטען שלא מצא לה בתולים והביא עדים שזנתה ואם נמצאת עדותם מכוונת ודאי נסקלת על ידם ודם מעלמא אתי אבל מכיון שהוכחשו וסדין מוכיח נתברר שמוציא שם רע הוא.

ח. יבמות דף ל:-לא.

כיצד ספק קדושין? זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה - זהו ספק קדושין וכו' היתה עומדת ברה"ר, וזרקו לה, קרוב לה - מגורשת, קרוב לו - אינה מגורשת, מחצה על מחצה - מגורשת ואינה מגורשת;

ואמרינן: למאי הלכתא? דאי כהן הוא - אסורה ליה, ואי ערוה היא - צרתה בעיא חליצה, ולא אמרינן: שאם אתה אומר חולצת, מתייבמת! הא איתמר עלה, רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו: הכא בשתי כיתי עדים עסקינן, אחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו, דהוה ליה ספיקא דאורייתא, ומתניתין דהכא בכת אחת, דה"ל ספיקא דרבנן. וממאי דמתניתין דהכא בכת אחת? דומיא דקדושין, מה קדושין בכת אחת, אף גרושין בכת אחת. וקדושין גופייהו ממאי דבכת אחת? דלמא בב' כיתי עדים! אי בב' כיתי עדים, תתייבם ואין בכך כלום. קיימי עדים וקאמרי קרוב לה, ואת אמרת תתייבם ואין בכך כלום! ותו, בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן היא, דאמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואשה אוקמה אחזקה, מידי דהוה אנכסי דבר שטיא, דבר שטיא זבין נכסי, אתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין, ואתו בי תרי ואמרו כשהוא שוטה זבין, ואמר רב אשי: אוקי תרי להדי תרי וארעא אוקמא בחזקת בר שטיא!

ט. תוספות | בבא קמא דף עב:

ואם תאמר ולמה הוי חידוש כלל והלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו דאי בעו הוו פסלי לקמאי בגזלנותא ובשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו ליהמני בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואור"י דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקצת דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואף על פי שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום [ועוד] דלא עדיף מיגו מעדים שאם היו עדים מסייעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי כמאה וכ"ש מיגו.

י. בבא בתרא דף ה.:

אמר ריש לקיש: הקובע זמן לחבירו, ואמר לו פרעתיך בתוך זמני - אינו נאמן, ולואי שיפרע בזמנו. אביי ורבא דאמרי תרוייהו: עביד איניש דפרע בגו זימניה, זימנין דמתרמו ליה זוזי, אמר: איזיל איפרעיה כי היכי דלא ליטרדן וכו' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי כאביי ורבא. מר בר רב אשי עבד כר"ל. והלכתא כר"ל, ואפילו מיתמי; ואף על גב דאמר מר: הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זימניה.

יא. כתובות דף יט:

ת"ר: שנים חתומין על השטר ומתו, ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא, אבל אנוסים היו, קטנים היו, פסולי עדות היו - הרי אלו נאמנים; ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד - אין אלו נאמנין; ומגבינן ביה כבשטרא מעליא? ואמאי? תרי ותרי נינהו! וכו' אלא אמר רב נחמן: אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה, מידי דהוה אנכסי דבר שטיא; דבר שטיא זבין נכסי, אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין, ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין, אמר רב אשי: אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא. ולא אמרן אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה, אבל לית ליה חזקה דאבהתיה, אמרינן: כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין.

יב. תוספות | כתובות דף כ.

אלא אמר ר"נ אוקי תרי להדי כו' - וא"ת ולר"נ אמאי לא מגבינן ביה בשטרא הא סבר ר"נ כרב הונא (שבועות מז) [ב"ב דף לא:] בשני כתי עדים המכחישות זו את זו דכל אחת באה בפ"ע ומעידה אף על גב דלפי עדות כל אחת חבירתה פסולה לכל עדיות הכא נמי כיון דאין מכחישין אותן לומר שלא לוה כלום אלא אומרים אינכם נאמנים בדבר זה דפסולין הייתם ליתכשרו ואמאי לא מגבינן ביה בשטר ויש לומר דהתם באה כל אחת בפ"ע ומעידה משום דמוקמינן כל אחת בחזקת כשרות אבל הכא שאומרים קטנים היו או קרובים משנולדו עד עתה שנתרחקו ליכא למימר אוקמינהו אחזקתייהו דפסלינן אותן משנולדו ואנוסים היו נמי מחמת נפשות לא שייך לאוקמי אחזקה דהא לא פסלי להו כלל ורשב"א אומר דהכא לא מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאילו הוו קמן דלמא הוו מודו.

יג. כתובות דף כב:

ת"ר: שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת, שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא, רבי מנחם בר יוסי אומר: תצא. אמר רבי מנחם בר יוסי: אימתי אני אומר תצא? בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת, אבל נשאת ואח"כ באו עדים - לא תצא. מכדי תרי ותרי נינהו, הבא עליה באשם תלוי קאי! א"ר ששת: כגון שנשאת לאחד מעדיה. היא גופה באשם תלוי קיימא! באומרת ברי לי.

תוספות

הבא עליה באשם תלוי קאי - תימה דבחטאת קאי דהא מסקינן בפרק ד' אחים (יבמות דף לא. ושם) דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה ומאי משני נמי כשניסת לאחד מעדיה הא עד נמי בחנק קאי דאוקמה אחזקה ואומר ר"ת דחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה להך חזקה דמהאי טעמא נמי שרינן לה כי ליכא עדים כלל אף על פי שהיא בחזקת אשת איש.

יד. מכות דף ה:

מתני'. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת - אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט הכתוב בשלשה? אלא להקיש שנים לשלשה מה שלשה מזימין את השנים, אף השנים יזומו את הג'; ומנין אפי' מאה? ת"ל: עדים.

טו. רמב"ם | הלכות גירושין פרק יב

כא. אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי ואחר כך בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא.

כב. אשה אומרת לא מת ושתי נשים אומרות מת הרי זו תנשא, וכן אם אמרו עשר נשים לא מת ואחת עשרה אומרות מת הרי זו תנשא, שאין אומרין שנים כמאה אלא בעדים כשרים אבל בפסולין הולכין אחר הרוב בין להקל בין להחמיר.

טז. רמב"ם | הלכות עדות פרק יח

ג. וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים הראשונים גזירת הכתוב הוא, אפילו היו העדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו להם אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם ביום פלוני במקום פלוני הרי אלו נענשין על פיהם, שהשנים כמאה ומאה כשנים, וכן בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב אלא דוחין את שתיהן.